

Φιλοσοφία του Προγράμματος Σπουδών Κλασικής Κιθάρας για τα Μουσικά Σχολεία

Τριαντάφυλλος Μπαταργιάς
Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
tbatargias@gmail.com

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών Κλασικής Κιθάρας για τα Μουσικά Σχολεία, εκμεταλλεύόμενο τις ιδιαίτερες δυνατότητες των Μουσικών Σχολείων, αλλά και την καταξίωση της κιθάρας στην παγκόσμια και στην ελληνική μουσική κοινότητα, είναι μαθητοκεντρικό και διαρθρώνεται με βάση τον προγραμματισμό και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα κατά τρόπο εξελικτικό και συνεκτικό. Περιλαμβάνει θεματικά πεδία που αποσκοπούν στην πνευματική και μουσική καλλιέργεια του μαθητή, στην εξέλιξη του και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως η μουσική σύμπραξη, ο αυτοσχεδιασμός, η τεχνική και η ερμηνεία. Ο εκπαιδευτικός έχει την ελευθερία να διαμορφώσει κατά την κρίση του, να διευρύνει και να εξατομικεύσει το ενδεικτικό περιεχόμενο του Προγράμματος Σπουδών, το οποίο είναι διαρρυθμισμένο κατά εποχή σε καθένα από τα έξι επίπεδα που περιέχονται. Στο επίκεντρο τίθεται ο δημιουργικός μαθητής, το κοινωνικό πρόσωπο του οποίου αντανακλά την αισθητική του παιδεία, τον συνδυασμό τέχνης και επιστήμης, την πολύπλευρη καλλιτεχνική του και, επομένως, ενάρτητη προσωπικότητα.

Λέξεις-κλειδιά: Πρόγραμμα Σπουδών, Μουσικά Σχολεία, Κλασική Κιθάρα.

➤ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα Πρόγραμμα Σπουδών κατά κανόνα περιλαμβάνει κατευθυντήριες γραμμές σχετικά «με την πορεία του ταξιδιώτη, τον τρόπο με τον οποίο φτάνει στον προορισμό του, την εξέλιξη της ζωής και της πορείας του» (Marsh & Willis, 2006). Στην Εισαγωγή του ΠΣ περιγράφονται ο σκοπός διδασκαλίας, η ιδιαίτερη φυσιογνωμία και το λειτουργικό πλαίσιο του μαθήματος, ενώ στο κύριο μέρος αναπτύσσεται η δομημένη παρουσίαση του μαθήματος στο πρότυπο των τετράστηλων πινάκων.¹

Η διαμόρφωση του θεωρητικού πλαισίου για τη σύνταξη του Προγράμματος Σπουδών Κλασικής Κιθάρας θεμελιώνεται σε τέσσερις πυλώνες: στο θεσμικό πλαι-

1. Στο Πρόγραμμα Σπουδών Κλασικής Κιθάρας για τα Μουσικά Σχολεία παραπέμπει ο *Οδηγός του Εκπαιδευτικού Κλασικής Κιθάρας* (Μπαταργιάς, Σκανδαλίδης, & Βουγιούκα, 2015).

σιο των Μουσικών Σχολείων, στο όραμα και τις αρχές της υλοποίησης της Πράξης του «Νέου Σχολείου», στα διεθνή πρότυπα γνώσεων-δεξιοτήτων-ικανοτήτων που σχετίζονται με την εκμάθηση μουσικών οργάνων, στη διαπιστωμένη εμπειρία από τη λειτουργία των Μουσικών Σχολείων (Κυριαζικίδου, 1998),² μέσα από την καθημερινή εκπαιδευτική πράξη, τα επιτεύγματα και την απήχρησή τους στην κοινωνία.

Το ΠΣ Κλασικής Κιθάρας στοχεύει στη διαμόρφωση δημιουργικού και ανοικτού εκπαιδευτικού κλίματος. Ευέλικτο και ανταποκρινόμενο στις διαφοροποιημένες ανάγκες και ικανότητες μαθητών, στοχοκεντρικό, ενιαίο, συνεκτικό, δίνει έμφαση στην οργάνωση του σχολικού χρόνου, αξιοποιεί σύγχρονα διδακτικά εργαλεία και είναι άμεσα συνδεδεμένο με τη διδακτική πράξη, επιτυγχάνοντας παράλληλα τη σύνδεση μεταξύ των διδακτικών αντικειμένων (Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση | Το Νέο Σχολείο, 2011). Η διδασκαλία προσανατολίζεται στο επίπεδο ετοιμότητας κάθε παιδιού (Παπαϊωάννου, 2014), γι' αυτό και το ΠΣ διαρθρώνεται σε έξι επίπεδα, τα οποία ωστόσο δεν αντιστοιχούν απαραίτητα στις έξι γυμνασιακές και λυκειακές τάξεις. Η υιοθέτηση αυτών των πρακτικών, αλλά και πολλών επιμέρους, όπως η διδασκαλία με το αυτί, η δοκιμή, ο εντοπισμός και η διόρθωση λαθών από τον μαθητή, η διδασκαλία των μουσικών προτιμήσεων του μαθητή, η εισαγωγή των δεικτών επιτυχίας ως προς τις δεξιότητες και τις γνώσεις που κατακτά ο μαθητής ανάλογα με τη βαθμίδα στην οποία ανήκει, αποτελούν καινοτομίες του ΠΣ Κλασικής Κιθάρας.

➤ Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η οργάνωση της καθημερινής μελέτης επιτυγχάνεται με τη χρήση ημερολογίου για την αποδοτική διαχείριση του χρόνου του μαθητή -εφαρμογή άλλωστε χρήσιμη και σε άλλους τομείς της ζωής του (πρβ. Russel, 2019)-, τη σύνδεση μελέτης των κομματιών με τις ασκήσεις τεχνικής, την ιδέα της μεταγραφής τραγουδιών, τη δυνατότητα διασκευής και την ηχογράφηση για τη διαμόρφωση της επιθυμητής ερμηνείας από τον ίδιο (Pratt & Stephens, 1995: 11).

Στο πλαίσιο της μελέτης και σε σύνδεση με αυτή, προτείνονται και προγραμματίζονται δράσεις, όπως ακρόαση μιας συναυλίας, ακρόαση στην αίθουσα πληροφορικής, δράσεις ακόμη γύρω από ζητήματα που αφορούν την κιθάρα από κατασκευαστική άποψη (Westbrook, 2005), καθώς αυτά συνδέονται με ερμηνευτικά, ιστορικά ή αισθητικά ζητήματα.

Ο μαθητής/-τρια, σε αντίθεση με την άποψη ότι «η ισοπέδωση της ατομικότητας οδηγεί σε γνωσιακή επιτυχία της εκπαίδευσης» (Παππάς, 1996: 43), τίθεται στο επίκεντρο, έτσι το ΠΣ Κλασικής Κιθάρας επικεντρώνεται σε αυτό που επιδιώκεται (κεντρικό επίπεδο), αυτό που εφαρμόζεται (διδασκαλία, εκπαιδευτικοί), σε αυτό που τελικά επιτυγχάνεται (αποτελέσματα, μαθητές). Το μάθημα, βασισμένο σε κριτήρια και πολλαπλές μορφές, έχει ενεργητικό, βιωματικό, διερευνητικό και κυρίως αυτο-

2. Από την ίδρυση του θεσμού το 1988 [Γ2/3345/2.9.88 Υ.Α «Ίδρυση και λειτουργία Μουσικών Σχολείων», που κυρώθηκε με το άρθρο 16 Ν. 1824/88 (ΦΕΚ 296/τ.Α)].

αξιολογικό χαρακτήρα. Στηρίζεται στη συνεργασία καθηγητή – μαθητή μέσα από διαδικασίες άμεσης διδασκαλίας (ακρόαση, εκμάθηση, εκτέλεση) και αποσκοπεί στην καλλιέργεια κινήτρων για ενεργοποίηση της συμμετοχής, στη δημιουργία κλίματος αναγνώρισης και αποδοχής, στην αξιοποίηση προηγούμενων γνώσεων και εμπειριών των μαθητών (οικοδομισμός) (Gagne, 1962). Γι' αυτό δίνεται και ιδιαίτερη προσοχή στη σειρά με την οποία παρουσιάζονται τα επιμέρους στοιχεία, ώστε ο μαθητής/-τρια, αφού έχει κατακτήσει τις προηγούμενες δεξιότητες, να είναι σε θέση να προχωρήσει στα αντικείμενα της νέας διδασκαλίας (Klausmeier, 1979). Έμφαση δίνεται στην επικοινωνία και τη συμμετοχή των μαθητών/-τριών στο χτίσιμο της προσωπικής τους μάθησης, σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά των μαθητών/-τριών στην αρχή του μαθησιακού έργου (Bloom, 1976: 73-105), ενώ ταυτόχρονα δίνεται ελευθερία στον καθηγητή ως προς τη διαχείριση και εφαρμογή του προγράμματός του και εμπιστοσύνη προς αυτόν να χρησιμοποιήσει την επαγγελματική του κρίση, την εμπειρία και την εκπαίδευση και μετεκπαίδευσή του (Καψάλης, 1995: 87).

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται επίσης στη διασφάλιση της παροχής των απαραίτητων γνώσεων και δεξιοτήτων που θα επιτρέψουν σε όσους μαθητές το επιθυμούν να συνεχίσουν τις μουσικές τους σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση,³ αλλά και γενικότερα στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Γι' αυτό στοχεύει στην προαγωγή της δημιουργικότητας και της φαντασίας του μαθητή, στην απόκτηση αυτοπειθαρχίας και μεθόδου, στη διεύρυνση της αισθητικής κρίσης και της ευαισθησίας του, στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και επίγνωσης της αξίας του, ως προσώπου και ως μουσικού.

➤ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ο μαθητής/-τρια αντιμετωπίζεται ως μελλοντικός πολίτης σε μια κοινωνία που δεν του στερεί τις ιδιότητες του ανθρώπινου όντος, παρά τον εντάσσει σε έναν κόσμο που κυριαρχείται από τα πνευματικά ρεύματα της κοινωνικής σκέψης που αναδεικνύουν τον ρόλο του ανθρώπου στην ανάπτυξη του πολιτισμού (Κοσμόπουλος, Υφαντή, & Πετρουλάκης, 1996: 61).

Στο πλαίσιο αυτό διατυπώνεται με σαφήνεια αυτό που πρέπει να επιτύχει ο μαθητής/-τρια, ενώ σε όλη τη φιλοσοφία που διαπνέει το ΠΣ καταβάλλεται προσπάθεια σύνδεσης των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων με τον γενικότερο σκοπό:

- ♦ Πρακτικά μαθησιακά αποτελέσματα (βάσει δεξιοτήτων) [Practical (skill-based) outcomes]
- ♦ Τεχνικές δεξιότητες και καλλιτεχνική έκφραση [Skills and artistic expression]

3. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην κατηγοριοποίηση των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων στο τέλος των προ-πανεπιστημιακών σπουδών, όπως αυτή προέκυψε από την εξειδίκευση στο πεδίο της μουσικής εκπαίδευσης των «Περιγραφικών Δεικτών του Δουβλίνου», που υιοθετήθηκαν το 2005 ως συνέπεια της «Δήλωσης της Μπολόνια» του 1999 (Polifonia Network, 2007).

Οι μαθητές επιδιώκεται να αποκτήσουν σχετική εμπειρία στο να δημιουργούν και να υλοποιούν τις προσωπικές τους καλλιτεχνικές ιδέες, καθώς και τις απαραίτητες τεχνικές δεξιότητες για την έκφραση των ιδεών αυτών.

- ♦ Δεξιότητες ρεπερτορίου [Repertoire skills]
- ♦ Δεξιότητες μουσικών συνόλων [Ensemble skills]
- ♦ Δεξιότητες εξάσκησης και δοκιμών [Practicing and rehearsing skills]
- ♦ Δεξιότητες γραφής και ανάγνωσης [Writing and reading skills] της μουσικής σημειογραφίας
- ♦ Ακουστικές, δημιουργικές και ανα-δημιουργικές δεξιότητες [Aural, creative and re-creative skills], αναγνώριση, απομνημόνευση και διαχείριση του μουσικού υλικού
- ♦ Γλωσσικές δεξιότητες [Verbal skills], να είναι σε θέση να μιλούν και να γράφουν για τις μουσικές τους εμπειρίες
- ♦ Δεξιότητες δημόσιας εκτέλεσης [Public performance skills]
- ♦ Δεξιότητες αυτοσχεδιασμού [Improvisational skills], ενώ δεν παραλείπονται γενικότερα μαθησιακά αποτελέσματα [Generic outcomes], όπως:
- ♦ Ψυχολογική αντίληψη [Psychological understanding], αποτελεσματική χρήση δηλαδή της φαντασίας από τους μαθητές, της διαίσθησής τους, της συναισθηματικής τους κατανόησης, της ικανότητάς τους να σκέφτονται και να εργάζονται δημιουργικά κατά την επίλυση προβλημάτων, του τρόπου αυτοδιαχείρισης του άγχους της εκτέλεσης
- ♦ Κριτική επίγνωση [Critical awareness]
- ♦ Δεξιότητες επικοινωνίας [Communication skills]

Προέχουν:

- ♦ η μουσική εμπειρία έναντι της εννοιολογικής γνώσης, έτσι ώστε η παρουσίαση των θεωρητικών εννοιών να έπεται του βιώματος της σχετικής μουσικής εμπειρίας
- ♦ η σταδιακή εξοικείωση του μαθητή με την κιθάρα, τη φιλολογία και την ιστορία της, καθώς και η καλλιέργεια της μουσικότητας του μαθητή, που επιτυγχάνονται μέσω της μελέτης και των προεκτάσεών της στον αυτοσχεδιασμό και τη συνοδεία
- ♦ η κατανόηση της σημασίας των νοητικών διεργασιών που συντελούνται κατά τη διάρκεια της μάθησης, της ανάπτυξης της ευφυΐας και της χρησιμότητας της ορθής τεχνικής καθοδήγησης
- ♦ Η σύνδεση του μέλους με τον ποιητικό λόγο μέσω της κιθάρας
- ♦ Η συνεργασία των μαθητών προκειμένου να παράγουν έργα, η δημοσιοποίηση των έργων αυτών στην κοινότητα και η αποδοχή της κριτικής της

Με την επίτευξη των αποτελεσμάτων αυτών, το ΠΣ Κλασικής Κιθάρας φιλοδοξεί να ανταποκριθεί στα μουσικά ενδιαφέροντα των νέων και να τους προσφέρει μέσα από τη μελέτη της κιθάρας ικανοποίηση, αλλά και την ευκαιρία να αντλήσουν πνευματικές αξίες και κοινωνική καταξίωση.

➤ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η έμφαση που δίνεται στην αξιολόγηση του μαθητή, εστιάζεται στον ψυχοκινητικό τομέα, ιδιαίτερα στον επιτυχή έλεγχο των ανεξάρτητων δράσεων, όπου διαπιστώνεται η ακρίβεια και η άνεση της εκτέλεσης, ενώ ελέγχεται επίσης ο βαθμός εξοικείωσης με τη μουσική σημειογραφία, τα καθαριστικά σύμβολα και την ορθή απόδοσή τους, αλλά και στον συναισθηματικό τομέα, για να διαπιστωθεί αν ο μαθητής είναι σε θέση με αυτοπεποίθηση να ανταποκριθεί στον στόχο που αναλαμβάνει.

Σκοπός είναι να διαγνωσθούν και να ληφθούν υπόψη τα επιμέρους χαρακτηριστικά που συνθέτουν τη μουσική προσωπικότητα του μαθητή, ώστε να επιλεγεί το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό. Τέτοια χαρακτηριστικά μπορεί να είναι η πειθαρχία στη μελέτη, η ευχέρεια στα δάχτυλα, η αναλυτική ικανότητα, η φαντασία, η ανάληψη μουσικών πρωτοβουλιών. Λαμβάνονται επίσης υπ' όψιν το πολιτιστικό υπόβαθρο και οι διαμορφούμενες μουσικές προτιμήσεις, η χώρα ή ο τόπος καταγωγής του μαθητή, που μπορούν να αποτελέσουν ξεχωριστή αφετηρία προσέγγισης από τον καθηγητή, αλλά, κυρίως, οι τυχόν μαθησιακές δυσκολίες που μπορεί να αφορούν, μεταξύ άλλων, στην κίνηση των μελών του σώματος ή στην ανάγνωση της μουσικής σημειογραφίας. Σύγχρονες έρευνες εντάσσουν, για παράδειγμα, τη μουσική δυσλεξία (dysmusia) στις μαθησιακές δυσκολίες που μπορεί να αναστέλλουν την πρόοδο ενός μαθητή στη μουσική (Geschwind, 1984; Gordon, 2000; Kosc & Grossmannova, 1974). Η ανακάλυψη και η διορατική αντιμετώπιση αυτών αποβαίνει συνήθως καθοριστική για τη μελλοντική μουσική συγκρότηση των μαθητών.

➤ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ – ΟΡΓΑΝΩΤΕΣ ΣΤΟΧΩΝ

Η διδασκαλία οργανώνεται βάσει θεματικών ενοτήτων, η επιλογή των οποίων γίνεται με βάση τις δυνατότητες των μαθητών, τον προβλεπόμενο από το ωρολόγιο πρόγραμμα διδακτικό χρόνο και τις διαθέσιμες υλικοτεχνικές υποδομές, ενώ οργανώνεται κατά αύξοντα βαθμό δυσκολίας. Έχουν σκοπό επομένως να διευκολύνουν τη σφαιρική αντιμετώπιση του μαθήματος της Κλασικής Κιθάρας, σε επίπεδο εκτέλεσης, ακρόασης και δημιουργίας, και να του προσδώσουν εσωτερική συνοχή. Οργανώνονται γύρω από τις θεματικές: Τεχνική, Ερμηνεία, Ιστορία της κιθάρας, Κριτική και αισθητική καλλιέργεια, Prima Vista, Παράσταση, Αυτοσχεδιασμός και Δημιουργικότητα, Μουσική Τεχνολογία, Μεταγραφές και Διαθεματικότητα.

Τεχνική

Η τεχνική των μαθητών/-τριών μέσα από τις προτεινόμενες ασκήσεις τεχνικής, τις σπουδές αλλά και τα μουσικά κομμάτια που τις συμπληρώνουν, αποσκοπεί στην αρμονική συνεργασία του μυαλού, του σώματος και της ψυχής: η σωματική κίνηση σχετίζεται άμεσα με τον ήχο που παράγεται, καθώς και με την αντίληψη και την ευαισθησία του μαθητή (Αινειάν, 1970).

Η διδασκαλία των θεμελιωδών τεχνικών αρχών είναι αναγκαία από τα πρώτα μαθήματα της κιθάρας και γίνεται με τρόπους διαβαθμισμένης δυσκολίας, ενώ στη διάθεση του μαθητή/-τριας βρίσκονται εναλλακτικές λύσεις και επιλογές, ενώ από τη συζήτηση δεν απουσιάζουν αρμονικά και συντακτικά ζητήματα της μουσικής εκτέλεσης (Ζαφρανάς & Ζαφρανάς, 2015: 186 κ.εξ.)

Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στη συναίσθηση του σώματος, στη στάση του και την ισορροπία, στη δύναμη που καταβάλλεται και στην ενέργεια που απελευθερώνεται, στη σημασία της άρθρωσης για την έκφραση του μουσικού λόγου, στην υπομονετική αντιμετώπιση των αδυναμιών. Τονίζεται πως η τεχνική δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά το μέσο για την επίτευξη της όσο το δυνατόν ανετότερης έκφρασης και ευελιξίας.

Αισθητική

Στο ΠΣ η αισθητική της μουσικής εκλαμβάνεται ως φιλοσοφία της σημασίας και της αξίας της μουσικής, καθώς και μελέτη του ωραίου στη μουσική (Scruton, 1999), συνεπώς η μελέτη της σχέσης της μουσικής με τις ανθρώπινες αισθήσεις και νοητικές διεργασίες. Η οπτική ωστόσο που ο εκπαιδευτικός μεταφέρει, εκ των πραγμάτων, στον μαθητή εξαρτάται από τις γενικότερες απόψεις του πάνω στην τέχνη και στη ζωή, οι οποίες καταλαμβάνουν ευρύτερο χώρο από αυτόν της μουσικής και της αισθητικής. Ωστόσο, η ανοιχτότητα του ΠΣ, σε αυτή την περίπτωση, θα πρέπει να ιδωθεί και από την πλευρά του μαθητή/-τριας, καθώς δεν εμπλέκεται με σκοπούς που έχουν «τελική μορφή», αλλά η απόληξη της διδασκαλίας παραμένει διαρκώς ανοιχτή (πρβ. και Βρεττός & Καψάλης, 1997: 34-35).

Ερμηνεία

Ο μαθητής μυείται στην έννοια της ερμηνείας ερχόμενος σε επαφή με τη μουσική αισθητική της παγκόσμιας παλαιάς και σύγχρονης δημιουργίας, με όχημα την ανάπτυξη των δικών του μουσικών δεξιοτήτων και την ανάδειξη της ερμηνευτικής του προσωπικότητας. Η ερμηνεία προϋποθέτει την εκτέλεση, όχι όμως και αντίστροφα. Σύμφωνα με τον Stravinsky, «η βάση της μουσικής ερμηνείας αντιμετωπίζεται ως μια στοχαστική εκδήλωση που επεμβαίνει καθοριστικά ανάμεσα στον χρόνο και στην εναλλαγή των μουσικών φθόγγων, στη διαδοχή εντάσεων και λύσεων, στις αποκλίσεις και στις έλξεις, διαμορφώνοντας τη μουσική αναπνοή» (Stravinsky, 1980: 20). Η πείρα, επομένως, η διαίσθηση, η αγάπη για το έργο είναι ζητήματα από τα οποία εξαρτάται η ερμηνεία και στα οποία ο εκπαιδευτικός εισάγει τον μαθητή, υποδεικνύοντάς του παράλληλα το μέτρο και την ισορροπία και θέτοντας το όριο ανάμεσα στην απόχρωση και τη ρυθμική ανακρίβεια, τη μετάφραση και την παραφθορά.

Αυτοσχεδιασμός

Η γοητεία που ασκεί ο αυτοσχεδιασμός σε αυτόν που τον εξασκεί είναι αποδεδειγμένη, ανεξάρτητα από τις λύσεις που επισημαίνονται και τις διαφορετικές απόψεις και διαδρομές που ακολουθούνται. Ο αυθορμητισμός κατά την ελεύθερη διαδικασία της εκτέλεσης, η ταυτόχρονη άσκηση και η κριτική συζήτηση, η καλλιέργεια της ακοής στην αναλυτική ακρόαση, η αδέσμευτη χρήση και κατανόηση της μουσικής ροής μέσα στον χρόνο, η ουσιαστική γνωριμία με το μουσικό υλικό, η ενδεχομένη απόκλιση από τον κανόνα ως απόρροια θάρρους για πειραματισμό και η αυθόρμητη σύνδεση των γνωστικών περιεχομένων των υπολοίπων μουσικών μαθημάτων αναπτύσσουν τη φαντασία και την ικανότητα δράσης, υποστηρίζουν και διαπλάθουν τη δημιουργικότητα, καθιστώντας τον αυτοσχεδιασμό ένα από τα σημαντικότερα τμήματα της μουσικής παιδείας.⁴

Έχει ειπωθεί ότι «αυτοσχεδιασμός θα πει να πραγματοποιείται το απρόβλεπτο» (Koeppen, 1973: 9), έτσι μπορούμε να καταλάβουμε τη δυσκολία ορισμού αυτής της πλευράς της τέχνης και του τρόπου διδασκαλίας της. Το ΠΣ αποσκοπεί κυρίως στη δημιουργία κινήτρων μάθησης μέσω του αυτοσχεδιασμού, ωστόσο ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να αποφύγει κινδύνους «υπο- και υπερφόρτισης» (Noll, 1973: 91) σε σχέση με τις δεδομένες ατομικές ικανότητες. Από την άποψη αυτή ο βαθμός πνευματικών απαιτήσεων και μουσικών ενεργειών είναι διαφορετικός κατά τη διαδρομή της εκπαίδευσης, ενώ κατά τη διαδικασία της μάθησης αναπτύσσονται στην πορεία του χρόνου με μεγαλύτερη σαφήνεια (Stumme, 1973: 100).

Παράσταση

Ένας κιθαριστής θέτει τον εαυτό του σε συνάρτηση με το έργο που ερμηνεύει και, με αυτόν τον τρόπο, εκθέτει τον εαυτό του στον κόσμο. Ωστόσο, στις περισσότερες περιπτώσεις, ακόμη κι αν η τεχνική κατάρτιση, η γνώση και η μουσική μνήμη βρίσκονται σε υψηλό επίπεδο, ασύνειδες δυνάμεις του φόβου υπονομεύουν συνήθως το έργο του. Η υψηλή αίσθηση ευθύνης, ο εγωισμός και η υπερηφάνεια, αν αφεθούν χωρίς έλεγχο, ενδέχεται να οδηγήσουν στην αποτυχία. Και άλλοι παράγοντες, όπως οι υπερβολικές έως μυθικές ιδέες που αναπτύσσονται πολλές φορές γύρω από τη μουσική, τη δόξα και την εικόνα του κιθαριστή - σολίστα, στην πραγματικότητα διαβάλλουν το όργανο και οδηγούν τον μαθητή σε απογοήτευση (Σακαλάκ, 1999: 188-194). Ο εκπαιδευτικός οφείλει να λαμβάνει σοβαρά υπ' όψιν του τέτοιου είδους παραμέτρους και να αποτρέπει την υπερβολή, οδηγώντας τον μαθητή στην εσωτερική απλότητα, που μπορεί να επιτευχθεί μέσα από μακρά διαδικασία αυτογνωσίας με στόχο την εύρεση της ισορροπίας μεταξύ αυτοπεποίθησης και αμφιβολίας.

4. Η απόδοση παιδαγωγικών σκοπών στον μουσικό αυτοσχεδιασμό οφείλεται στον J. J. Rousseau, καθώς στον *Αμιλιό* διατυπώνει τη σκέψη ότι η ερμηνεία ενός έργου δεν υποδηλώνει ότι έχουν κατανοηθεί οι πνευματικές παιδευτικές του διαστάσεις, αλλά ότι αυτές προκύπτουν καθ' ολοκληρίαν με τη βοήθεια της αυτοσχεδιαστικής δραστηριότητας (Rousseau, 1921). Για το περιβάλλον του αυτοσχεδιασμού στη Jazz βλ. (Wilmer, 1999).

➤ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η επιλογή του ατομικού οργάνου για κάθε μαθητή/-τρια στο πλαίσιο του προγράμματος του μουσικού σχολείου είναι ιδιαίτερα σημαντική. Ως προς την κιθάρα, η φιλοσοφία του προγράμματος σπουδών της αποσκοπεί στη συγκρότηση της μουσικής υπόστασης του μαθητή/-τριας μέσα από τους τομείς και τις καινοτομίες που αδρομερώς περιγράψαμε. Αποσκοπεί στη διαμόρφωση της αντίληψής του/της για την κιθάρα, ως ερμηνευτή και ακροατή, ότι πρόκειται για ένα κοινωνικό φαινόμενο που προσεγγίζεται στο σύνολο του ΠΣ διαθεματικά, μέσα από σταθερά υποστηρικτικά πεδία σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο και έχει ως άξονα μια μαθητοκεντρική και βιωματική προσέγγιση.

Κεφαλαιώδους σημασίας είναι ωστόσο η παρακολούθηση της πορείας και των αποτελεσμάτων της εφαρμογής του ΠΣ, το οποίο είναι ανοικτό (Βρεττός & Καψάλης, 1997:31-34) στην αναμόρφωση σημείων που δεν θα αποδειχθούν ίσως λειτουργικά ή δεν θα παρέχουν την αναμενόμενη βοήθεια στους εκπαιδευτικούς και στους μαθητές. Γι' αυτό ένα επόμενο βήμα θα πρέπει να είναι η αποτίμηση του υπάρχοντος προγράμματος σπουδών και η καταγραφή των συμπερασμάτων. Η εξέταση της συνολικής του λειτουργίας και η ευρύτερη ενδεχομένως σύνδεσή του με γνωστικούς τομείς όπως η γλώσσα, ο προφορικός και ο γραπτός λόγος, οι λειτουργίες και οι κοινωνικές προεκτάσεις των οποίων συνδέονται με όλα τα μαθήματα, με τη μουσική γλώσσα και τον ήχο της κιθάρας είναι παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν σε ενδεχόμενη αναμόρφωσή του.

Σε κάθε περίπτωση, η εφαρμογή του ΠΣ δεν αποτελεί αγώνα δρόμου, αλλά μια σταδιακή, συλλογική διαδικασία, η οποία προχωρεί με σταθερά βήματα. Μέσα από το ΠΣ κλασικής κιθάρας επιδιώκεται εξάλλου και η ενίσχυση της αντίληψης του μαθητή/-τριας για τον καθηγητή του/της, ως ενός πολύτιμου συμμάχου και αρωγού στη μουσική του πορεία, καθώς ανταλλάσσει μαζί του σκέψεις, απόψεις και αισθητικούς προβληματισμούς.

Βιβλιογραφία

- Bloom, B. S. (1976). *Human characteristics and school learning*. New York: McGraw-Hill.
- Gagne, R. M. (1962). The acquisition of knowledge. *Psychological Review*, 69(4), 355-365.
- Geschwind, N. (1984). The brain of a learning-disabled individual. *Annals of Dyslexia*, 34(1), 319-327.
- Gordon, N. (2000). Developmental dysmusia (developmental musical dyslexia). *Developmental Medicine and Child Neurology*, 42(3), 214-215.
- Klausmeier, H. J. (1979). *Cognitive Learning and Development: Piagetian and Information Processing Perspectives* (First Edition edition). Cambridge, Mass: Ballinger Pub Co.
- Koerppen, A. (1973). Αυτοσχεδιασμός και σύνθεση. Στο *Ο αυτοσχεδιασμός* (σσ. 9-25). Αθήνα: Νάσος.

- Kosc, L., & Grossmannova, A. (1974). Problems of disorders of musical abilities (Slovak). *Psychologia a Patopsychologia Dietata*, 9(6), 495-504. Ανακτήθηκε από Scopus.
- Marsh, C. J., & Willis, G. (2006). *Curriculum: Alternative Approaches, Ongoing Issues* (4 edition). Upper Saddle River, N.J: Pearson.
- Noll, G. (1973). Επί της διδακτικής του μουσικού αυτοσχεδιασμού στα σχολεία γενικής μορφώσεως. Στο *Ο αυτοσχεδιασμός* (σσ. 88-98). Αθήνα: Νάσος.
- Polifonia Network. (2007). Ανακτήθηκε 5 Ιουνίου 2019, από AEC website: <https://www.aec-music.eu/polifonia/polifonia-2004-2007>
- Pratt, G., & Stephens, J. (Επιμ.). (1995). *Teaching music in the national curriculum*. Heinemann.
- Rousseau, J.-J. (1921). *Emile, or Education* (B. Foxley, Μτφ.). Ανακτήθηκε από <https://oll.libertyfund.org/titles/rousseau-emile-or-education>
- Russel. (2019). Tips for guitarists. Ανακτήθηκε 8 Ιουνίου 2019, από <http://www.davidrussellguitar.com/index.php/guitar/tips-for-guitarists>
- Scruton, R. (1999). *The Aesthetics of Music*. Oxford: Oxford University Press.
- Stravinsky, I. (1980). *Μουσική Ποιητική* (Μ. Γρηγορίου, Μτφ.). Αθήνα: Νεφέλη.
- Stumme, W. (1973). Ο μουσικός αυτοσχεδιασμός στη μη ειδική και στην ειδική εκπαίδευση. Στο *Ο αυτοσχεδιασμός* (σσ. 99-116). Αθήνα: Νάσος.
- Westbrook, J. (2005). *The century that shaped the guitar: (from the birth of the six-string guitar to the Death of Tárrega)*. Hove, East Sussex: James Westbrook.
- Wilmer, V. (1999). *As Serious as your Life. John Coltrane and Beyond*. London: Serpent's Tail.
- Αινειάν, Α. (1970). *Φυσιολογία της μουσικής ποιότητας*. Αθήνα: Ελευθερουδάκης.
- Βρεττός, Γ. Ε., & Καψάλης, Α. Γ. (1997). *Αναλυτικό Πρόγραμμα. Σχεδιασμός - αναμόρφωση - αξιολόγηση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση | Το Νέο Σχολείο. (2011). Ανακτήθηκε 4 Ιούνιος 2019, από Ειδική Υπηρεσία *Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος* website: http://www.edulll.gr/?page_id=7
- Ζαφρανάς, Ν., & Ζαφρανάς, Α. (2015). *Εγκέφαλος, φυσιολογία και μουσική*. Αθήνα: www.kallipos.gr.
- Καψάλης, Α. Γ. (1995). *Αναλυτικά προγράμματα και σχολικά εγχειρίδια: παράλληλα και ασύμπτωτα. Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικά βιβλία στη γενική εκπαίδευση. Θεωρία και πράξη*, 74-98. Αθήνα: Κέντρο Πειραματικής Παιδαγωγικής.
- Κοσμοπούλου, Α., Υφαντή, Α., & Πετρουλάκης, Ν. (Επιμ.). (1996). *Η εκπαίδευση στην ενωμένη Ευρώπη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κυριαζικίδου, Π. (1998). *Τα μουσικά σχολεία στην Ελλάδα: Θεσμικό πλαίσιο και σχολική πραγματικότητα*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Μπαταργιάς, Τ., Σκανδαλίδης, Α., & Βουγιούκα, Κ. (2015). *Οδηγός Εκπαιδευτικού Κλασικής Κιθάρας - Μουσικά Σχολεία*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
- Παπαϊωάννου, Μ. (2014). *Διαφοροποιημένη διδασκαλία: Ανάπτυξη και εφαρμογή καινοτομιών και project*. Αθήνα: ΕΚΔΔΑ.
- Παππάς, Α. Ε. (1996). *Μαθητοκεντρική διδασκαλία* (τ. 1). Αθήνα: Βιβλία για όλους.
- Σακαλάκη, Η. (1999). *Σωματικά και ψυχολογικά προβλήματα των μουσικών*. Αθήνα: Φίλιππος Νάκας.